

**„HITTEM SZÉP SZAVADNAK, MÉGIS MEGCSALÁL” –
AVAGY AZ UTALÓ MAGATARTÁS**

**„I HAD DEPENDED ON YOUR SPEECH, BUT YOU HAVE EVER CHEATED” –
OR THE REASONABLE RELIANCE**

Leszkoven László* – Rehák Rebeka**

Absztrakt

Az utaló magatartás jogintézménye a polgári jogban nem újkeletű, már a legelső Polgári Törvénykönyvünk is szabályozta. Nem sorolható sem a kontraktuális, sem a deliktuális kárfelelősség körébe, másfajta magatartást kíván szabályozni, mint az említett felelősségi alakzatok. Jelenlegi joggyakorlatunk nem bővelkedik sem az utaló magatartást tartalmazó bírósági ügyekben, sem a jogintézménynek helyt adó határozatokban. Cikkünkben arra keressük a választ, hogy az utaló magatartást milyen helyzetekben lehet alkalmazni és van-e helye a mai magyar magánjogban.

Kulcsszavak: utaló magatartás, kötelmi jog, szerződések joga, alapelvek, jogellenesség, bírói gyakorlat

Abstract

The legal institution of reasonable reliance is not a recent development in Hungarian civil law; it was already regulated in the first Hungarian Civil Code. It cannot be classified as either contractual or tort liability, as it aims to regulate a different type of conduct than these forms of liability. Current Hungarian case law contains only a limited number of judicial decisions addressing reasonable reliance. This article examines the circumstances under which such conduct may be applied and explores whether this legal institution still has a place in contemporary Hungarian civil law.

Keywords: resonable reliance, law of obligation, contract law, fundamental principles, unlawfulness, judicial practice

1. Bevezető gondolatok

Az utaló magatartás jogintézményének napjainkban kevés jelentőséget tulajdonít a bírói joggyakorlat, hiszen nagyon ritkán ítéli meg ez alapján a kártérítést a károsult fél részére. A bírói gyakorlat javarészt elutasító jellege miatt a károsult felek már az ügyvédhez fordulás során elakadnak, hiszen a jogi képviselők nem szeretnek olyan ügyeket elvállalni, amelyek előreláthatóan bukásra vannak ítélve. Ez azt eredményezi, hogy rengeteg jogellenes helyzet

*Dr. Leszkoven László PhD egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, laszlo.leszkoven@uni-miskolc.hu

**Negyedéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, rehakrebeka@gmail.com

marad kompenzálatlanul a jogalanyok életében, hiszen vagy ismeretlen számukra a jogintézmény, ezért megoldást sem keresnek a problémájukra, vagy nem találnak olyan jogi képviselőt, aki elvállalja az ügyüket. Meglátásunk szerint helytelen az a gyakorlat, amely egy láthatóan jogellenes állapotot nem próbál meg orvosolni, hanem a jogintézmény jellegéből adódóan elutasító határozatot hoz, hiszen ez ellentétes a jogalkotó azon akaratával, hogy a kontraktuális és deliktuális kárfelelőségek mellett legyen még egy jogintézmény a károk kompenzálására.

2. Az utaló magatartás megjelenése a Polgári Törvénykönyvben

Az utaló magatartás már az 1959-es Polgári Törvénykönyvben is megjelent, ahol a magánjogot átható alapelvek között szabályozta azt a jogalkotó. A régi Ptk. miniszteri indokolása szerint a károsodott személy követelésének alapja a „jóhiszemű bizalom más személy komolynak látszó szándékos magatartásában”.¹ A jelenleg hatályos Ptk. változatlan szövegezéssel vette át a szabályozást, azonban immár a Hatodik Könyv Egyéb kötelemkeletkeztető tények fejezetében kapott helyet a jogintézmény.²

A kódexen belüli elhelyezés megváltoztatását az indokolhatta, hogy a bírói gyakorlat parttalanná vált az utaló magatartás esetében.³ Ennek oka valószínűsíthetően az, hogy a rendszertani elhelyezés indította el tévúton a bíróságokat, ugyanis egy ítéletben a Legfelsőbb Bíróság mintegy méltányossági reparációs eszközként kezelte az utaló magatartás szankcionálhatóságát.⁴

Az utaló magatartás egy szubszidiárius tényállás, akkor lehet megállapítani, ha a felek között nincs más kötelmi viszony, nem történt károkozás, illetve nem valósult meg egyéb kötelemfakasztó tényállás.⁵ A szabályozás kerettényállás jelleget kölcsönöz a jogintézménynek, nem állapít meg részletszabályokat, ezért a bírói jogalkalmazás számára széleskörű mérlegelési jogkört biztosít.

3. Az utaló magatartás tényállásának elemei

3.1. Szándékosság

Amikor a károkozó fél kifejti a magatartását a másik fél irányába, annak szükségszerűen szándékosnak kell lennie. A szándékosság szubjektív mérce alapján állapítandó meg, nem objektív alapon, mint a polgári jogban megszokottan mondható felelősségen alapuló felelősség. A szándékosságon belül fontos elkülönítenünk a *dolus directust* és a *dolus eventualist*, mint egyenes szándékot és eshetőlegesen szándékot. A *dolus directus* célzatos alakzat,

¹ LAJER Zsolt: Az utaló magatartás, in: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény kommentárja (szerk.: Csehi Zoltán) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2021, 2303-2314.

² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
6:587. § [Utaló magatartás]

A bíróság a kárnak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte.

³ LAJER: i.m. 2306.

⁴ VÉKÁS Lajos: Az utaló magatartás, in: Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez II. kötet (szerk.: Vékás Lajos – Gárdos Péter) Wolters Kluwer, Budapest, 2018², 2518.

⁵ VILLÁM Krisztián: Az utaló magatartás, in: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja (szerk.: Osztoivits András) Opten Informatikai Kft. Budapest 2014, 378-388.

valamilyen cél elérése érdekében fejt ki a jogalany egy tudatos magatartást. A *dolus eventualis*nál viszont a szándékosság csupán a magatartásra irányul, a következményekbe csak belenyugszik a jogalany.⁶

Az utaló magatartás esetében a szándékos magatartásnak egy képzet felébresztésére kell irányulnia a másik félben, amely közlés formájában valósul meg. Fontos, hogy magára a károkozásra nem terjedhet ki a szándék, hiszen az már egy jogellenes magatartásnak fog minősülni, amely a deliktuális felelősség alapján bírálendő el.⁷ A szándékosságon belül tehát *dolus eventualis*nak kell fennállnia, hiszen ez még nem minősül jogellenes magatartásnak, viszont a kár bekövetkezéséhez szükséges folyamat elindítására alkalmas. A jogalkalmazás során elkerülhetetlen a szándék alapos vizsgálata, mert az nagymértékben befolyásolja magát a felelősségi alakzatot, amely alapján elbírálásra kerül az ügy.

3.2. A másik fél

Az utaló magatartás által okozott kár bizonyos értelemben közvetett károkozásnak minősül, hiszen nem a magatartás kifejtője okozza közvetlenül a kárt, hanem a károsult fél, akire hatottak a károkozó fél közlései. Az oksági láncolatban tehát egy nagyobb képet kell a vizsgálat tárgyává tenni, mint amikor közvetlenül kerül sor a károkozásra. A jogalkalmazónak ilyenkor célszerű segítségül hívnia az alapelveket, mintegy vezérfonalként a felelősség megállapításához. Ilyen alapelvek a jóhiszeműség és tisztesség alapelve, amely egy alapvetően objektív mércét állít fel, amely a tisztességes ember szokásait, magatartását, viselkedését állítja fel zsinórmértékként.⁸

A jóhiszeműség és tisztesség elvén belül található a *venire contra factum proprium*, amelynek jelentőségét hangsúlyozza az, hogy a Ptk. külön kiemeli azt az alapelvek szabályozásában.

Végül pedig az elvárható magatartás követelményeinek is meg kell felelnie a polgári jog alanyának. Az elvárható magatartás követelménye nem szubjektív, hanem objektív zsinórmértéket állít fel a jogalanyok számára, amelyet az adott helyzetben irányadó társadalmi elvárás határoz meg.⁹

3.3. Jóhiszeműség

A károsult fél részéről elvárás, hogy jóhiszemű legyen, amikor a károkozó közlései hatására cselekszik. A jóhiszeműséget úgy kell érteni, hogy a károsult nem tudta (szubjektív elem) és megfelelően gondos eljárás esetén tudnia sem kellett volna (objektív elem), hogy az a jogi helyzet, amiben bízott, nem szükségszerűen az általa elvártak szerint realizálódik.¹⁰ Lábady Tamás szerint az utaló magatartás egyenesen az emberi jóhiszeműséggel való visszaélésnek minősül.¹¹

⁶ UJVÁRINÉ Antal Edit: Felelősségtan. Második Rész, II. Fejezet, in: Civilisztika II. Dologi Jog – Felelősségtan (szerk.: Barzó Tímea – Papp Tekla), Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 283.

⁷ VILLÁM: i. m. 382-383.

⁸ LESZKOVEN László: Általános tanok. Első Rész, II. Fejezet, in: Civilisztika I. Általános tanok – Személyek joga – Szellemi alkotások joga (szerk.: Barzó Tímea – Papp Tekla) Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 32.

⁹ LESZKOVEN: i.m. 36-37.

¹⁰ LAJER: i.m. 2311.

¹¹ LÁBADY Tamás: A magánjog általános tana, Szent István Társulat, Budapest, 2017, 224.

3.4. Alapos ok

Az alapos ok bizonyítása egyfajta többletkövetelményként terheli a károsult felet a már említett jóhiszeműség mellett. A vizsgálat tárgyát jelen esetben az képezi, hogy a közlés hatására eljáró félnek megalapozott volt-e a bizalma a másik fél magatartása felé. Objektív szempontok az irányadóak, hiszen az elvárható gondosság alapján vizsgálja a jogalkalmazó azt, hogy mi lenne az ésszerű reakció az adott helyzetben.¹²

A megalapozott bizalom érdekesen alakítja a jogviszonyt az üzleti élet szereplői esetén. A GK 14. számú állásfoglalása kimondja, a vállalat a tevékenységének kockázatát maga viseli még akkor is, ha károsodásra vezető magatartásra más vállalat közlései indították. Ha azonban a közlés annyira határozott, hogy a vállalat kellő megalapozottsággal számolhatott a szerződés létrejöttével, különösen ha emiatt más irányú kötelezettség vállalásáról lemondott vagy nagyobb arányban indokoltan költekezett, akkor a bíróság részben vagy egészen megtérítésre kötelezheti azt a vállalatot, aki a közlést tette.¹³

Az állásfoglalás tehát ugyan szigorúbb feltételek mellett, de alkalmazhatóvá teszi az utaló magatartás jogkövetkezményét, ha a közlés eléggé határozott. A megfogalmazás véleményem szerint problémákat vet fel, ugyanis az „annyira határozott” közlés már valójában egyenes szándékot tételez fel a károkozó fél részéről. Ezzel egyidejűleg átcsúszunk a deliktuális kárfelelősség körébe, hiszen minden célzott károkozás jogellenesnek minősül. Végeredményben pedig nem lesz alkalmazható az utaló magatartás jogintézménye az üzleti életben, ugyanis az eshetőleges szándékkal történő közlés a rendes üzleti kockázat körébe, míg az egyenes szándékkal történő közlés a deliktuális kárfelelősség körébe tartozik.

3.5. Önhiba hiánya

A károsult felet nem terhelheti önhiba, tehát úgy kell eljárnia, ahogy az az adott helyzetben elvárható. Bár a szabályozás az önhiba terminológiát használja, ez valójában a felróhatóság vizsgálatát jelenti.¹⁴ A deliktuális felelősségnél létező jogintézmény a kármegosztás, amikor a károsulti közrehatás miatt a károsult fél az így keletkezett károkat nem követelheti a károkozótól.¹⁵ Alapvetően tehát a károsulti közrehatás nem szünteti meg a kártérítési kötelezettséget, csupán megosztja a kárviselési kötelezettséget a károkozó és a károsult között.

Az utaló magatartás esetén azonban a törvény kimondja, ha fennáll a károsult önhibája, akkor nincs helye a kár kompenzálásának. A kármegosztás teljes kizárását Lábady Tamás azzal magyarázza, hogy a nem jogellenes cselekedetekkel szemben – amilyen az utaló magatartás is, mint később azt látni fogjuk – az önhibás fél csökkent védelemre sem érdemes.¹⁶

Ezzel az állásponttal ellentétes a Kúria azon ítélete, amelyben megállapította a felperes önhibáját és ezzel egyidejűleg kármegosztást eszközölt a felek között. A jogesetben az alperes felkérte a felperest operett darabok megrendezésére, azonban érvényes szerződés nem jött létre közöttük. A felkérés után a felperes közbenjárására, előzetes engedély nélkül végeztek a színház

¹² LAJER: i.m. 2312.

¹³ GK 14. számú állásfoglalása <https://kuria-birosag.hu/hu/koll-allasfoglalasok/gk-14> (megtekintés ideje: 2026. 02. 04.)

¹⁴ PRIBULA László: A biztatási kár, mint meghaladott jogintézmény? Jogtudományi Közlöny 2014/4, 194.

¹⁵ Ptk. 6:525. § [Károsulti közrehatás]

(1) A károsultat kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettség terheli. Az e kötelezettségek felróható megszegése miatt keletkezett kárt a károkozó nem köteles megtéríteni.

¹⁶ LÁBADY: i.m. 224.

műhelyében külsős munkálatokat, annak erőforrásainak felhasználásával. Ennek hatására az alperes visszavonta a megbízást. A Kúria a felperes önhibáját 50%-ban állapította meg.¹⁷

Az ítélet terminológiája azért problémás, mert ha megállapítja az önhibát a bíróság, akkor a szabályozás értelmében kizárt az utaló magatartás jogkövetkezményeinek alkalmazása.

4. A kárral összefüggésben felmerülő kérdések

4.1. Biztatási kár és a culpa in contrahendo

Az utaló magatartás miatt jelentkező kár abban mutatkozik meg, hogy a magatartás helyzetváltoztatást eredményez a jóhiszemű másik fél hátrányára. Ez a hátrány állhat fizetésből, vagy más közvetlen szolgáltatásból, de lehet kötelezettségvállalás harmadik személlyel vagy a magatartás kifejtőjével szemben, esetleg kedvező gazdasági lehetőségek elmulasztása.¹⁸

Az utaló magatartás és a biztatási kár fogalmát gyakran használják szinonim fogalomként, pedig nem teljesen fedik le egymást. A biztatási kár Jhering nevéhez köthető, aki szerint a biztatási kár azzal éri a károsultat, hogy bízott az általa kötött szerződés érvényességében, amely viszont a másik fél szerződéskötéssel kapcsolatos gondatlansága miatt érvénytelen volt. Látható, hogy alapvetően a szerződés eleste következtében beálló kárról van szó, amely mögött ott áll az utaló magatartás.¹⁹ A jogalanyok többségében a megghiúsult szerződéskötés miatt fordulnak a bírósághoz, hogy állapítsa meg az utaló magatartás folytán járó kártérítést, ezért is mosódhat egybe a két fogalom használata.

Az utaló magatartásra vonatkozó joggyakorlat a prekontraktuális időszakban megszegett kötelezettségek miatt megghiúsult szerződéskötések terén bővelkedik jogesetekben. A jelenleg hatályos Ptk. kodifikátorai jelentős esetsoportot vontak ki az utaló magatartás alól, amikor az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget „szétosztották” a kontraktuális és deliktuális felelősség között, attól függően, hogy utóbb létrejött-e a szerződés.²⁰ A magyar magánjogban így nem honosodott meg a német konstrukciójú *culpa in contrahendo*, amely alapján már a prekontraktuális időszakban fokozott együttműködést kell tanúsítaniuk a feleknek egymás felé, különben kontraktuális alapon lehetőség nyílik kártérítésre.²¹ A *culpa in contrahendo* esetkörébe az együttműködés és tájékoztatási kötelezettség mellett beletartozik a jóhiszeműség és tisztesség elvének megszegése vagy a szerződéskötéstől való alaptalan elállás.

A magyar jogalkotó egyértelműen csökkenteni kívánta az utaló magatartás alá tartozó magatartások körét az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség külön szabályozásával, azonban ezen a kötelezettségen kívül számos olyan magatartási követelmény van, amelyet nem

¹⁷ Kúria Pfv.22317/2011/6 (letöltés ideje: 2026. 02. 05.)

¹⁸ VILLÁNYI László: A magyar magánjog rövid tankönyve, Grill Károly Könyvkiadóvállalata Budapest, 1941, 75.

¹⁹ RIEDER Eszter: Kár vagy üzleti kockázat? - Az utaló magatartás alkalmazásának feltételei, területei, Studia Ignatiana 6. évf. 1. sz. 2014, 145-158.

²⁰ Ptk. 6:62.§ [Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség]

(1) A felek kötelesek a szerződéskötési tárgyalások alatt, a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.

(3) Ha a szerződés létrejön, az a fél, aki az (1) bekezdésben foglalt kötelezettségét megszegi, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni.

(4) A szerződés létrejöttének elmaradásáért a feleket kártérítési kötelezettség nem terheli.

(5) Ha a szerződés nem jön létre, az a fél, aki az (1) bekezdésben foglalt kötelezettségét a szerződéskötési tárgyalások során megszegte, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni.

²¹ BÀN Dániel: A culpa in contrahendo rendszertani elhelyezésének nehézségei. In: Acta Conventus de Iure Civili, 7, 2007, 10-11.

emelt ki a jogintézményből, ezért véleményem szerint nem is mentesült a prekontraktuális időszak az utaló magatartás alkalmazhatóságától.

4.2. Negatív interesse

A biztatási kár fogalma mellett a negatív interessed is gyakran szinonimaként kezelik az utaló magatartással, viszont ez nem helyes megoldás. A negatív interesse alapvetően azt jelenti, hogy a károsult olyan helyzetbe kell hozni, mintha a károkozó magatartás nem következett volna be, a pozitív interesse esetén pedig olyanba, mintha a szerződés teljesült volna.²²

Azzal, hogy a szerződéses érdeket helyezzük előtérbe az utaló magatartás miatt keletkező kár vizsgálatokor, helytelenül járunk el. Valóban a szerződéskötés megghiúsulása miatt kéri a legtöbb esetben a kártérítést, azonban később látni fogjuk, hogy a szerződések világán túl is helye van az utaló magatartás megállapításának. Ha nem a szerződéskötés elmaradása miatt kéri a jogalanyok a kártérítést, nem beszélhetünk szerződéses érdekről, tehát a teljes kártérítés elve érvényesül véleményem szerint. Ugyanez a helyzet, ha a szerződéskötés megghiúsulása miatt keletkezett a kár, hiszen a törvény nem utal kimondottan a teljes kártérítés elvének mellőzésére, ahogy teszi azt például a jóhiszemű álképviselő esetében.²³

A szabályozás ugyan azt a megfogalmazást használja, hogy a kár egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti a bíróság a károkozó felet, azonban ez inkább a kár és a magatartás közötti okozati összefüggés vizsgálatára utal. A teljes kár mögött ugyanis nem biztos, hogy kizárólag a károkozó magatartása áll, előfordulhat, hogy részbeni okozati összefüggés áll fenn, ennek következtében pedig nem kötelezhető arra a magatartás kifejtője, hogy a keletkezett teljes kárt térítse meg, csupán arra, hogy a magatartásával összefüggésben levő kárt kompenzálja.

5. Pár gondolat a jogellenességről

A magyar magánjogban feloszthatjuk a jogalanyok magatartását jogos, jogellenes és jogilag nem védett magatartásokra. A jogos és jogellenes magatartások egyszerűen felismerhetők, hiszen az azokat megvalósító jogalany a külvilág számára is felismerhető, egyértelmű cselekvés útján realizálja.²⁴ Az említett két nagy csoport határvonalán található az utaló magatartás, mely nem elég erős ahhoz, hogy a szóban forgó közlés – szándékos magatartás – egyenes úton joghatást érjen el, de ahhoz éppen elég erővel szólal meg, hogy ne lehessen figyelmen kívül hagyni.²⁵

Fürst László kis relevanciájú tényként kezeli az utaló magatartást, tehát a jogilag nagy relevanciájú tényekhez képest – mint amilyenek a jogellenes és jogos magatartások – több feltételnek kell bekövetkeznie ahhoz, hogy megtörténjen a „jogmozgás”.²⁶ Úgy gondolom azt a jogmozgást kell figyelembe venni az utaló magatartás vizsgálata során, amely annak a jogalanyoknak az oldalán áll be, akire a magatartás hatott. Ha ez a jogmozgás abból áll, hogy a

²² MENYHÁRD Attila: A kártérítési jog egyes kérdései, Polgári Jogi Kodifikáció 2004/1, 47-49.

²³ Ptk. 6:14. § [Álképviselő]

(2) Ha a képviselt a nevében tett jognyilatkozatot nem hagyja jóvá, a jóhiszemű álképviselő a harmadik személynek a jognyilatkozat megtételéből eredő kárát, a rosszhiszemű álképviselő a harmadik személynek a teljes kárát köteles megtéríteni.

²⁴ FÜRST László: Utaló magatartások, Dunántúli Egyetemi Nyomda, Pécs, 1929, 10-12.

²⁵ LESZKOVEN László: A jogellenesség ötven(nél is több) árnyalata, in: Fontes Iuris: Az Igazságügyi Minisztérium Szakmai Folyóirata 2025/3-4, 3.

²⁶ FÜRST i.m. 20.

jogalanynak valamilyen hátránya, kötelezettsége vagy elmulasztott lehetősége lesz, akkor egyértelműen kijelenthetjük, hogy egy jogellenes állapotról van szó, ennél fogva az azt előidéző utaló magatartás is jogellenesnek fog minősülni. A jogellenességet a bizalom oldaláról is megközelíthetjük, hiszen a másokba vetett bizalom érték, aki pedig a másikba vetett bizalmában önhibáján kívül csalatkozik és kárt szenved, a kár kompenzálására tarthat igényt.²⁷

Összegezve tehát, maga az utaló magatartás, annak kifejtésekor valóban egy semleges értéket képvisel, azonban amint kár keletkezik a másik jogalany oldalán, jogellenes magatartásnak számít. A kár kompenzálására szolgáló jogcím ezért lesz kártérítés, nem pedig kártalanítás.

6. Hol lehet alkalmazni?

A rendelkezésünkre álló joggyakorlat azt mutatja, hogy az utaló magatartást többségében a *létre nem jött szerződések* miatt kéri a jogalanyok, hogy állapítsa meg a bíróság. A már említett *culpa in contrahendo* esetek vonatkozásában lehet eredményes egy ilyen kérelem a bíróság előtt, amely állhat abban, hogy az egyik fél megszegte a jóhiszeműség és tisztesség követelményét vagy mindenfajta alapos ok nélkül hirtelen eláll a szerződéskötési szándékától, amelyben a károsult fél okkal bízott.

A hagyományos polgári jogi szerződések mellett gondolni kell a *munkaszerződésekre* is, hiszen maga a Munka Törvénykönyve mondja ki az utaló magatartás alkalmazhatóságát a 31.§-ban.²⁸ Munkaszerződés esetén különösen érdemes figyelembe venni azt a szempontot, amelyet a bevezetésben is említettem, hogy a bíróságok rendre elutasítják az utaló magatartás megállapítására irányuló kérelmeket. A munkavállalót ezzel kiszolgáltatott helyzetbe hozza a joggyakorlat, hiszen lehet, hogy jogosult lenne a kártérítésre, de nem várható el tőle, hogy álláskeresőként vállalja a perköltség fizetését esetleges pervesztesség esetén.

Az *öröklési jogban* is előfordulhatnak olyan esetek, amikor megállapítható az utaló magatartás után járó kártérítés. Olyan esetkör, amelyre a joggyakorlat is tartalmaz példát, az a végrendeletbe történő belefoglalás ígéretének megszegése. A vonatkozó jogesetben az örökhagyó ígéretet tett a felperesnek, hogy ingatlanát ráhagyja majd a végrendeletében, cserébe a felperes gondozza őt a balesete után. Végül nem került bele a felperes a végrendeletbe, az örökhagyó pedig meghalt. A bíróság a felperes és örökhagyó között létrejött élettársi kapcsolat miatt nem ítélte meg a kártérítést, nem pedig az utaló magatartás fennállásának hiánya okán.²⁹

A már tárgyalt területek mellett a *családjogon* belül is lehetnek olyan helyzetek, amikor helye lehet az utaló magatartás megállapításának. Fontos megemlíteni, hogy a jogintézmény kialakulásának hátterében a „hütlens elhagyás” esetei álltak, amikor a menyasszony családja a vőlegény házassági ígéretében bízva olyan költekező magatartást tanúsított, amelyből aztán kára származott.³⁰ Bár jelentős szerepet játszott az utaló magatartás szabályozásának megalkotásában, napjaink joggyakorlatában nem lelhető fel családjogi vetületű jogeset a jogintézménnyel kapcsolatban.

²⁷ LESZKOVEN: A jogellenesség..., 3.

²⁸ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

31.§ A jognyilatkozatra egyebekben, ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a Ptk. 6:4. § és 6:5. §, 6:8. §, 6:11. §, 6:13. §, 6:15–17. §, 6:26. § és 6:27. §, 6:42. §, 6:46–56. §, 6:62. §, 6:63. § (1)–(3) bekezdése, 6:64–70. §, 6:73. §, 6:77. § és 6:78. §, 6:80. § és 6:81. §, 6:86. § és 6:87. §, 6:102. §, 6:107. §, 6:116–119. §, 6:193–201. §, 6:203–207. §, 6:587. § szabályait kell megfelelően alkalmazni.

²⁹ Kúria Pfv.22401/2017/9 (letöltés ideje: 2026. 02. 06.)

³⁰ RIEDER: i.m. 145-158.

Látható tehát, hogy a magánjogot áthatja az utaló magatartás alkalmazhatósága. Az elméleti síkból kilépve azonban azzal szembesülünk, hogy ritkán fordulnak ilyen magatartás miatt bírósághoz a jogalanyok, a jogalkalmazó pedig elvértve ítéli meg ez alapján a kártérítést a károsult félnek. Felmerül a kérdés, ilyen elutasító bírói joggyakorlat mellett van-e helye a gyakorlati életben is az utaló magatartásnak, vagy hagyjuk meg pusztán a magyar polgári jog egyik elméleti jogintézményének?

7. Az utaló magatartás létjogosultsága

A jelenlegi bírói gyakorlat abba az irányba mutat az utaló magatartás tekintetében, hogy a feleknek a rendes üzleti kockázat körébe tartozik az ilyen magatartás miatt keletkezett kár, csupán néhány esetben ítélik meg a kártérítést, amikor minden tényállási elem fennáll, mint egy tankönyvi példában. Ez a bírói gyakorlat azonban több ponton is helytelen véleményem szerint.

Olvasva az utaló magatartásról szóló ítéleteket, azzal szembesülünk, hogy az alapvetően kerettényállás jellegű szabályozás alkalmazásakor nem hívják elő az alapelveket, amelyek iránymutatásként szolgálnak a döntésnél. A törvény kétszeres mérlegelési jogkört ad a jogalkalmazó kezébe, amely elegendő mozgásteret biztosít arra, hogy a sok tényállási elemről összeálló kisintenzitású jogi tény valamennyi elemét külön és összességében is mérlegelhesse.³¹ Ezen mérlegelési jogkört viszont nem lehet kielégítően gyakorolni a polgári jogot átható alapelvek figyelmen kívül hagyásával. Az olvasott ítéletek indokolásában egyszer sem jelentek meg ezek az alapelvek. Ez jól mutatja, hogy a bírói gyakorlat a felek oldalán megjelenő rendes üzleti kockázat körébe sorolja az utaló magatartás során fellépő károkat, hiszen az alapelvekkel összevetve nem születhetne elutasító ítélet egy tisztán jogellenes helyzetben.

Különösen fontosnak tartjuk kiemelni a jóhiszeműség és tisztesség elvét, amelynek kiemelt szerepe van a piacgazdaságban érvényesülő magánautonómia szociális szempontokból történő korlátozásánál.³² Ezen elvek figyelmen kívül hagyása azt eredményezi, hogy a jogalkalmazás nem tölti fel tartalommal az utaló magatartás tényállását, meghagyja azt kerettényállás jellegűnek és elveszik a tényállás boncolgatásában, ahelyett, hogy a teljes képet nézné. A teljes kép ugyanis az, hogy történt egy károkozás, amelyet végül senki sem térít meg és a károsultnak kell a kárt viselnie.

A jogalkotó célja egyértelműen az volt, hogy életben tartsa az utaló magatartás jogintézményét hazánkban, hiszen akkor nem emelte volna át a régi Ptk-ból az újba, hanem meghagyta volna egy valóban jogilag nem védett magatartásnak és beengedte volna az üzleti élet szabadelvűségét a hagyományos polgári jogi viszonyokba. A törvényben azonban egyértelműsítve lett, hogy ez egy kötelemkeletkeztető tényállás, nem pedig egy alapelv, amelyet vagy figyelembe vesz a jogalkalmazó, vagy sem. El kell ismernünk, hogy valóban szűkebbre szabta az alkalmazhatóságot a jogalkotó azáltal, hogy kiemelte a *culpa in contrahendo* esetkörébe tartozó együttműködési és tájékoztatási kötelezettség megszegését a tényállás alól, azonban így is maradt rengeteg élethelyzet, amelyben helye van a jogintézménynek.

Végeredményben arra jutunk, hogy a jogalkotó célja az utaló magatartás életben tartása volt, ráadásul úgy, mint kötelemkeletkeztető tény, emiatt pedig a gyakorlatban is helyet kell biztosítani a tényállás érvényesülésének, hiszen a jogalkalmazás során figyelembe kell venni a jogalkotó célját is a szabályozás megalkotásakor.

³¹ LESZKOVEN: A jogellenesség..., 3.

³² VÉKÁS Lajos: Első könyv: Bevezető rendelkezések, in: Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, I. kötet (szerk.: Vékás Lajos – Gárdos Péter) Wolters Kluwer, Budapest, 2018², 51.

Rengeteg jogellenes helyzet marad tehát kompenzálatlanul jelenleg, amely nem lehet sem a jogalkalmazás, sem a jogalkotó célja. A bíróságoknak egy-egy jogvita elbírálásánál valamilyen szinten tekintettel kell lenniük az igazságos helyzet megteremtésére is. Azzal, hogy a jogalkalmazó a tényállási elemeket egyesével igazítja a történeti tényálláshoz, borítékolható az elutasító ítélet, ugyanis olyan eset, amely maradéktalanul megfelel minden tényállási elemnek, szinte nem létezik. Célravezetőbb az egész ügyet nézni és ahhoz hozzáigazítani az alapelvekkel kitöltött törvényi tényállást, ezáltal pedig megállapítani, hogy van-e jogellenes helyzet és azt lehet-e kompenzálni az utaló magatartás tényállásának megállapításával. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy figyelmen kívül kell hagyni az egyes tényállási elemek vizsgálatát, csupán azt, hogy nem szabad elveszni a részletekben, hanem magát a jogellenes helyzetet szükséges az ügy középpontjába helyezni.

Megválaszolva a létjogosultság kérdését, úgy gondoljuk, helye van a mai magyar magánjogban az utaló magatartásnak nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szinten is, hiszen rengeteg kár marad kompenzálatlanul a jogintézmény ismeretlensége és elutasítottsága miatt.

8. Gondolatok a bírói gyakorlat megváltoztatásáról

Amikor a bírói joggyakorlat megváltoztatásán gondolkodunk, legkézenfekvőbbnek egy *törvénymódosítás* tűnhet. A jogalkotó kialakít egy részletszabályozást, így nem merülhet fel kérdésként mikor és milyen esetekben lehet alkalmazni a tényállást. Mégsem tartom ezt ideálisnak, hiszen felesleges túlszabályozást eredményezne, mert az alapelvekkel tökéletesen ki lehet tölteni jelenleg a tényállást az adott jogvitára vonatkozóan.

A törvénymódosításon túl a Kúria jogegységi eljárása képes még számottevően befolyásolni a bírói gyakorlatot. A *polgári jogegységi határozat* kötelező erejű a bíróságokra nézve, döntéshozatalkor arra kell támaszkodniuk. Jogegységi eljárásnak a Bszi. szerint akkor van helye, ha az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges, vagy a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria Bírói Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától.³³

A polgári jogegységi határozat kiadását azért nem tartjuk célravezetőnek, mert maga a probléma gyökere az, hogy egységesen elutasító a bírói gyakorlat az utaló magatartást illetően. A jogegységi eljárás tehát értelmetlen a jelenlegi helyzetben, mert nem arról van szó, egymásnak elvi alapon ellentmondó ítéletek születnek, hanem arról, hogy csak elutasító döntéseket hoz a jogalkalmazó.

Magát a gondolkozásmódot kell tehát megváltoztatni a tárgyalt jogintézményt illetően, amelyre talán a leghatékonyabb eszköz a *jogtudomány*. Jelenleg kevés tanulmány szól az utaló magatartásról és arról, hogy ez nemcsak elméleti jogintézmény, hanem a gyakorlatban is helye van. Véleményünk szerint, ha több elemzés készülne a jogintézményről, olyan gondolatokkal teli, amelyek feltárják az alkalmazhatóság körét és módját, a bíróságok bátrabban hoznának helyt adó ítéletet az utaló magatartást tartalmazó jogvitákban.

9. Záró gondolatok

Az utaló magatartás egy elfeledettnek mondható jogintézmény a mai magyar magánjogban, pedig széleskörűen alkalmazható mind a szerződéses viszonyokban, mind egyéb jogterületen a

³³ 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról 32.§ (1) bekezdés

polgári jogon belül. Alapvetően a jogalkalmazás gátolja ezen jogintézmény érvényesülését a gyakorlatban, amely eredményeképpen sok jogellenes helyzet megoldatlan marad, a károkat nem kompenzálja senki a károsult részére.

A jelenlegi helyzet megváltoztatásához vezető út a gondolkodásmód átformálásán keresztül vezet, amelyhez a jogtudomány újszerű hangvétele szükséges az utaló magatartás tárgyalása és elemzése során.